

Irina WOLF

DIN LUME

Un festival al maratoanelor teatrale

Festivalul anual de vară „Wiener Festwochen” s-a desfășurat în capitala Austriei timp de cinci săptămâni, în perioada 14 mai–20 iunie 2010. Dacă la inaugurare, în anul 1951, se sublinia valoarea simbolică a evenimentului pentru afirmarea orașului (pe atunci încă ocupat de Forțele Aliate) drept centru de importanță culturală mondială, astăzi Festivalul reprezintă un reper inconfundabil în peisajul artistic al lumii.

Diversitatea – o sursă de energie creativă

În caietul-program al evenimentului, directoarea secțiunii Teatru, Stefanie Carp, vorbește despre dictatul lui „*please confirm*”, o somație căreia îi suntem supuși zilnic în mediul digital, indiferent dacă trebuie să facem o comandă ori să lansăm o căutare virtuală. „Această solicitare, care s-a înscris în tendința ultimelor două decenii, ne-a marcat comportamentul, devenind chiar o modă”, afirmă Stefanie Carp. Dimpotrivă, ultimul an a adus în lume, odată cu schimbările petrecute din cauza crizei economice mondiale, o nouă orientare în care există spațiu pentru diversitate și mai ales pentru întrebări ce stârnesc energiile creative. Asupra acestei diversități s-a concentrat ediția din 2010 a cărei temă a fost o întrebare: „*Alles anders?*” („Totul altfel?”). Festivalul a fost gândit ca o reflecție asupra societății, a politicii, teatrului, artei, și chiar a existenței în sine, prilejuind, în același timp, întâlnirea publicului cu mari regizori și trupe internaționale. Oferta variată de anul acesta a inclus 52 de creații, întrunind cele mai actuale producții de operă, concerte, spectacole de dans și de teatru din lume. Debutul festivalului a fost marcat de finala concursului internațional de muzică clasică *Eurovision Young Musicians*, eveniment grandios desfășurat în aer liber, în piața din fața primăriei vieneze.

„Wiener Festwochen” a avut mai multe secțiuni a căror caracteristică definitorie a fost deschiderea către alte culturi. Seria *Into the City*, inițiată cu patru ani în urmă în cadrul secțiunii muzicale, a constituit o interfață inedită pentru locuitorii capitalei austriece. *Into the City* a cuprins o paletă largă de evenimente sociale integratoare, precum workshop-uri pe teme de *DJ-ing*, *rap*, *break dance*, *trial biking*, *lyrics*, *slam poetry* și proiecte comunitare muzicale ce s-au desfășurat în centre urbane, mall-uri, săli de sport și alte spații neconvenționale. Secțiunea *jugendFREI*, lansată la ediția din 2009, a fost extinsă în acest an cu workshop-uri destinate tinerilor de peste 16 ani, reuniunile fiind organizate înaintea spectacolelor din secțiunile teatru și muzică.

Programul muzical a fost consacrat lui Alban Berg și a marcat dubla aniversare: împlinirea a 125 de ani de la naștere și a 75 de ani de la moartea marelui compozitor austriac. Dintre spectacolele selectate nu au lipsit cele mai valoroase creații ale muzicianului, operele *Wozzeck* și *Lulu*, programul fiind completat de un grupaj de concerte și lieduri. În fine, „Forum Festwochen *Generation (Ex) Yu*” a fost dedicat generației din fosta Iugoslavie – șase artiști născuți în anii '70 prezentându-și lucrările din diferite domenii, de la expoziții, dans și lectură scenică la *performance* documentar și spectacol de teatru.

I Demoni

Foto: Andreea Boccalini

Formația de suflători din cimitir

Teatrul a reprezentat cea mai importantă secțiune în complexul manifestărilor „Wiener Festwochen”, programul dovedindu-se și la această ediție extrem de variat. Festivalul a găzduit reprezentațiile unor companii de teatru din Berlin, Budapesta, Bruxelles, Cracovia, Hamburg, Londra, Milano, München, Riga, Tallinn, Tokio, New York, Buenos Aires și Teheran. Un număr însemnat de spectacole a fost prezentat pentru prima oară la Viena și chiar în întreg spațiul de limbă germană, dezvăluind o panoramă impresionantă a teatrului contemporan internațional. Programul acestei ediții a lui „Wiener Festwochen” a inclus două spectacole purtând semnătura regizorului Luc Bondy, directorul Festivalului: *Sweet Nothings* de David Harrower (după *Liebeleil/Flirtul* lui Arthur Schnitzler) și *Helena* după Euripide, în traducerea lui Peter Handke (spectacol ce va fi preluat în repertoriul Burgtheater în stagiunea 2010/2011).

Dintre spectacolele de teatru-dans și *performance* s-au remarcat *Out of Context* în coregrafia lui Alain Platel (Franța) și *more more more... future* în regia lui Faustin Linyekula (Congo), precum și *one man show-ul Raoul* în regia lui James Thiérree (Franța), un spectacol de circ și teatru-dans. Printre premierele absolute s-au numărat coproducțiile „Wiener Festwochen” și *Infrarouge* din Montréal (*Me talking to Myself in the Future*, în regia lui Marie Brassard) și *Rimini Protokoll*, Berlin (*100 Prozent Wien. Eine statistische Kettenreaktion*, în traducere *Sută la sută Viena. O reacție statistică în lanț*).

Alvis Hermanis și trupa sa, Jaunais Rīgas Tēatris, se numără, încă din anul 2005, printre invitații constanți ai lui „Wiener Festwochen”. La această ediție au fost prezenți cu coproducția *Kapusvēti (Petrecerea din cimitir)*, spectacol ce încheie seria celor zece lucrări ale proiectului „Viață lungă”. Seria a debutat în urmă cu șapte ani, iar cele zece producții au fost dedicate redescoperirii identității letonilor. Montările s-au bazat pe povești

Lipsynch

Foto: Erick Labbe

adevărate strânse de actorii trupei. Astfel, pentru *Kapusvēti*, actorul Gundars Ābolinš a vizitat împreună cu fotograful Mārtinš Grauds cimitirul central vienez. Inspirată de seria celor 500 de fotografii ale lui Grauds, reprezentația reproduce tradiția de care se bucură petrecerile letone în cimitir. Pe fundalul imaginilor inedite proiectate succesiv pe un ecran aflat în spatele scenei, cei treisprezece actori așezați la rampă în semicerc povestesc anecdote (în letonă, cu traducere simultană la cască în limba germană), în timp ce mănâncă și beau vodcă (picnicul făcând parte din această tradiție). În același timp, ei sunt și membrii unei formații de suflători care interpretează pe rând muzică folclorică letonă, muzică bisericească, Beethoven și Beatles. Prestația lor, chiar dacă este departe de a fi perfectă, e remarcabilă dacă ținem cont că actorii au învățat să cânte la instrumentele de suflat în numai cinci săptămâni. Această trăsătură originală a spectacolului a fost scoasă în evidență de regizorul care se declară un dușman al globalizării (fenomen în virtutea căruia, de pildă, formațiile muzicale au fost înlocuite începând cu anii '90 de banalele sintetizatoare, după cum ni se povestește într-o anecdotă).

Spectacolul conceput ca un show de diapozitive cu inserții muzicale și anecdotice incită prin concepția sa. Față de alte spectacole ale lui Hermanis, reprezentația rămâne totuși destul de anostă, nefiind unul dintre spectacolele memorabile ale Festivalului.

Ghetoul de emigranți de pe terenul fostei fabrici vieneze de gaz

În ultimii ani a devenit o modă ca scenariile de film să devină suportul spectacolelor de teatru. În acest sens, „Wiener Festwochen” a programat coproducția *Hass* (*Ură*) după filmul *La Haine* de Mathieu Kassovitz, realizată împreună cu New Space Company, Viena. Câștigător al mai multor premii („Cel mai bun regizor” la Festivalul de la Cannes în 1995, *César*-ul pentru cel mai bun film etc.), *La Haine* este considerat

Lipsynch

Foto: Erick Labbe

o capodoperă a anilor '90. Filmul povestește întâmplările petrecute într-o zi din viața a trei tineri de la periferia unui oraș din Franța, după o serie de confruntări cu poliția. Volker Schmidt, fondator al New Space Company, adaptează scenariul filmului și semnează și regia. Rezultă un spectacol interactiv în aer liber, ce se desfășoară pe terenul unei foste fabrici de gaz din cartierul Leopoldau. Inițial, spectatorii sunt preluați cu două autobuze din centrul Vienei, pe drum primind indicații sumare despre modul de desfășurare a spectacolului, după care sunt împărțiți în trei grupuri. Reprezentația începe încă din autobuz, imediat după încheierea explicațiilor: doi tineri mascați se năpustesc în autobuz și îi iau ostatici pe pasageri, pentru a-i folosi la eliberarea prietenului lor, spitalizat în urma conflictelor cu poliția. Scene asemănătoare celor de la TV îi întâmpină pe spectatori în zona industrială dezafectată, transformată în periferia unui oraș european oarecare. O mașină arsă, polițiști echipați cu căști și bâte sunt mențiți să stârneasă amintiri legate de acțiunile de protest din Paris 2005, Berlin 2009 și, cele mai recente, din Atena 2010. Nici demonstrații nu lipsesc. După acest prolog, trei actori (rusul Daniil, tunisianul Karim și David, un negru din Zimbabwe) iau cele trei grupuri de spectatori în primire, aceștia urmând să asculte poveștile liderilor și să participe la acțiunile ce se desfășoară pe tot terenul zonei industriale.

Volker Schmidt realizează un spectacol de mare actualitate despre viața celor excluși din societate și urmăriți încontinuu de poliție. Decorul natural al fabricii de gaz dezafectate este locul perfect pentru a ilustra condițiile precare de trai de la marginea orașului și atmosfera brutală și dezolantă din ghetourile de emigranți. Majoritatea actorilor din distribuția internațională și multilingvă se identifică pe deplin cu personajele interpretate. Totuși, per ansamblu, spectacolului îi lipsește strălucirea. Pe alocuri povestea suferă de discontinuitate, distanțele parcurse pe jos, de multe ori prea lungi, afectând ritmul spectacolului.

Minifestival Jelinek

Un eveniment deosebit l-a constituit prezența în cadrul Festivalului a două piese scrise de Elfriede Jelinek: *Rechnitz. Der Würgeengel* (*Rechnitz. Îngerul care sugrumă*) și *Die Kontrakte des Kaufmanns. Eine Wirtschaftskomödie* (*Contractele comerciantului. O comedie despre comerț*), a căror montare este interzisă în Austria de către autoare. Astfel, publicul a avut șansa de a vedea două reprezentații deosebit de reușite de la Münchner Kammerspiele (în regia lui Jossi Wieler) și de la Thalia Theater Hamburg în colaborare cu Schauspielhaus Köln (în regia lui Nicolas Steman). Prima piesă are ca temă odiosul masacru a 180 de prizonieri evrei maghiari, rămas nelămurit până în zilele noastre, ce a avut loc în noaptea de 25 martie 1945 în localitatea Rechnitz, aflată la granița austro-ungară, la care ofițeri SS, agenți ai Gestapo și contesa Margit von Batthyány au fost părtași. Textul lui Jelinek înfățișează evenimentele petrecute din perspectiva unei duble conștiințe: cea din 1945 și cea din zilele noastre. În montarea dinamică a lui Jossi Wieler, personajele întruchipează omniprezența „răului”, identificându-se cu cinci figuri părtașe la crimă: contesa, fiica acesteia și trei ofițeri SS.

În al doilea spectacol este vorba despre criza economică mondială, piesa lui Jelinek având la bază scandalurile politico-financiare care au ruinat băncile austriece „BAWAG” și „Julius Meinl”. Spectacolul începe la ...pagina 99 a textului, scenariul fiind parcurs în sens invers (un afișaj electronic permite publicului urmărirea numărului paginii). Montarea lui Nicolas Steman este bogată în imagini filmate *live* de cameramani și proiectate pe un ecran, care alternează cu momente corale antrenante. Bancnote apar și dispar, sunt arse și chiar înfulecate. Ilustrația muzicală, bine aleasă, contribuie decisiv la ritmul alert al scenelor. Cei șapte actori care citează în mare parte paginile scenariului și trei muzicieni se află într-o mișcare continuă, interacționează deseori cu publicul, rezultând un *performance* de un dinamism aparte. Datorită lungimii reprezentației (durata: aproape patru ore fără pauză!), majoritatea spectatorilor au profitat de libertatea de a ieși și reveni în/din sală după placul inimii, spectacolul fiind transmis în direct pe monitoarele video din foaietul teatrului.

Trei maratoane teatrale de peste 8 ore!

Maratoanele s-au impus ca o caracteristică distinctivă a acestei ediții de festival. Pe lângă spectacolul de opt ore *Factory 2* în regia lui Krystian Lupa, au mai fost programate coproducția de nouă ore *Lipsynch* realizată de compania Ex Machina, Québec și Théâtre Sans Frontières, Anglia (în regia lui Robert Lepage) și *I Demoni* după romanul lui Dostoievski *Demonii* (în regia lui Peter Stein), o reprezentație de douăsprezece ore!

În epopeea modernă *Lipsynch* (prescurtare de la „Lip Synchronisation”) regizorul și-a propus inițial să analizeze vocea omenească, de la pierderea acesteia la cultivarea ei, de la sincronizare la *playback*. Nu este prima montare semnată de Lepage pe care am avut ocazia să o văd la „Wiener Festwochen”. După succesul fulminant de la ediția din 2009 cu *The Andersen Project*, regizorul a revenit cu o producție impresionantă prin spectaculozitate, un proiect grandios. Reprezentația deopotrivă tragică și comică, cutremurătoare și eliberatoare, debutează în interiorul unui avion, unde solista de operă Ada este martora decesului misterios al unei femei tinere ce poartă în brațe un bebeluș. Ada va adopta copilul, băiețelul Jeremy încercând mai târziu să afle trecutul mamei sale biologice (o tânără nicaraguană vândută de propriul unchi unui bordel din Hamburg). Proiecțiile video și scenografia simplă, dar deosebit de utilă și funcțională, impresionează încă de la începutul spectacolului, decorul fiind alcătuit din panouri mobile care

se transformă rând pe rând în spații distincte: interiorul unui avion, al unui tren, al unui metrou, camera de zi a unui apartament, o cafenea, un studio de înregistrări etc.

Nouă actori istorisesc nouă povești în nouă ore, fiecare poveste reprezentând o imagine asupra lumii, o celebrare a complexității și coincidențelor vieții. Istorisirile nu decurg liniar, sunt împărțite în fragmente, cu salturi în timp, înainte și înapoi. Acțiunile se desfășoară în spații diferite (de la Londra în Nicaragua, de la Frankfurt la Hollywood), în mai multe limbi, vorbite alternativ pe tot parcursul spectacolului (engleză, franceză, spaniolă, germană și italiană). Ilustrația muzicală diversă (de la rock la rap și jazz, de la muzică de Bach, Debussy și Schumann la arii de bocet din *Simfonia nr. 3* a lui Henryk Mikolaj Górecky) acutizează seria de aventuri amețitoare prin care trec personajele, ce își pierd părinții, copiii, libertatea, memoria sau vocea. Nașterea și moartea, boala, incestul, violul, prostituția forțată sunt numai câteva dintre temele abordate de Lepage. Spectacolul este viu prin alternarea spațiilor și timpurilor, prin alternarea efectelor video (parțial filmate *live*) și *high tech*, în final spectatorii urmând să reconstruiască (fiecare pentru sine) povestea spusă ca un puzzle.

În pofida lungimii (nouă acte de câte 40 de minute cu patru pauze de câte 20 de minute și o a cincea pauză de o oră, în care s-a servit și o gustare caldă), spectatorii nu au avut timp să se plictisească. Din contră, ei au fost transportați de fantezia „artistului globalizării” (cum îl numea Alvis Hermanis pe Lepage).

Într-un cu totul alt registru s-a plasat *I Demoni*, montare care cu doi ani în urmă era în pericol de a nu fi realizată, întrucât, după luni de repetiții, Tieffe Teatro Stabile di Innovazione Milano a oprit proiectul. În final, premiera a avut loc în vila regizorului din San Pancrazio, în primăvara anului 2009, după ce Peter Stein a asigurat finanțarea din fonduri proprii. Datorită reducerii costurilor de producție, recursul la obiectele de decor și recuzită este minim. Bunăoară, pe tot parcursul reprezentației sunt folosite o sofa, două mese, două bănci, un pat și un covor, doar în scena reuniunii grupului de socialiști-revoluționari și a serbării de numire a guvernatorilor fiind întrebuițate un număr mare de scaune. Fundalul sonor este aproape inexistent, un pian fiind singurul acompaniament muzical, și acesta sporadic. Chiar și efectele de lumini sunt folosite cu economie. Cu atât de puține mijloace, regizorul reușește totuși să reconstruiască fidel spiritul epocii și atmosfera monumentală a romanului lui Dostoievski.

Spectacolul se concentrează mai mult pe cuvânt, replicile (exclusiv în italiană) abundând de-a lungul celor nouă ore de joc propriu-zis. Fiecare actor din trupa de 25 de artiști își rotunjește cu multă acribie rolul extrem de dificil, accentul fiind pus pe nuanțe. Remarcabili sunt Maddalena Crippa în rolul proprietăresei *Stavroghina* și Elia Schilton în rolul antisocialistului *Stepan*. Irene Vecchio strălucește în cel al frumoasei *Lisaveta*, iar Pia Lanciotti are o prezență foarte puternică în rolul fiicei handicapate. Realmente impresionanți sunt adevărații „demoni”: Ivan Alovio în rolul *Stavroghin* și Alessandro Averone în cel al lui *Verhovenski*. Greu de spus care dintre ei excelează mai mult în a înfățișa procesul demonizării. Prin elocință și expresivitate corporală, Alessandro Averone îl conturează cu strălucire pe liderul laș și mincinos al turmei anarhiștilor revoluționari – un escroc și ucigaș fără scrupule. În contrapunct, Ivan Alovio reușește să redea în mod sugestiv și tulburător latura psihologică a fiului proprietăresei; pare la început arogant și distant, mascând desfrâul în care a trăit (a violat o copilă de doisprezece ani, a asistat cu calm la sinuciderea alteia, a fost părtaș moral la uciderea soției lui legitime și a fratelui acesteia), ajungând către final o figură de un tragism cutremurător. Secretele ținute până spre final sub control ies la iveală în scena spovedaniei lui Stavroghin la călugărul *Tihon* (interpretat de Peter Stein însuși), relevând calvarul insuportabil al eroului.

Masivul roman al lui Dostoievski este, cu siguranță, o lectură dificilă, dar foarte actuală prin discursul despre batjocorirea sistematică a libertății și manipularea societății prin inflația de vorbe. La fel de greu de receptat este montarea lui Peter Stein – în ansamblu, un spectacol seducător prin simplitatea sa, dar de o lungime excesivă, în care abundă discuțiile ample despre religie și socialism. Nu este primul spectacol-maraton al regizorului, realizator elogiat al proiectului *Faust* (ambele părți) pentru Expo 2000 din Hanovra, un spectacol de peste 21 de ore, jucat de-a lungul a două zile.

Pentru publicul vienez, obișnuit cu spectacolele-maraton din stagiunea trecută a lui Burgtheater (montarea romanului *Război și pace* având peste cinci ore și jumătate, iar reprezentarea ambelor părți ale lui *Faust*, în regia lui Matthias Hartmann, durând aproape șapte ore), maratoanele teatrale programate în „Wiener Festwochen” s-au aflat în topul preferințelor.

Doina PAPP

Gare au Théâtre, o destinație eccentrică

La doar două stații de Paris (plecând de la Gare d'Austerlitz), fix la ieșirea din stația centrală Vitry-sur-Seine, se află ceva ce cu greu ar putea fi numit teatru dacă-l privești doar din afară. O construcție care a sărbătorit, în 2010, un secol și jumătate de existență (vechile hale ale gării de pe vremea lui Napoleon III-lea) adăpostește din 1996 un teatru. Scăpată în mai multe rânduri de la demolare, clădirea a fost reabilitată cu ajutor de la Stat și de la primăria orașului, trecând de la „încărcătura” feroviară pe care o avea înainte la cea artistică pe care o presupune un asemenea loc de creație cu spații multifuncționale și o suprafață utilă de câteva sute de metri pătrați. În 1998 prima ediție a unui contra-festival cu titlul „Noi nu vom fi la Avignon” atrage atenția asupra acestui loc, dar adevărata schimbare de destinație se petrece în 2002, după trei ani de hărțuiri juridice pentru intrarea în posesie cu destinație schimbată. Un proiect de amenajare urbană aflat în prezent pe rol creează perspective și mai frumoase acestui așezământ istoric destinat astăzi teatrului.

Despre **Gare au Théâtre** nu se poate vorbi însă în afara unei persoane, a unei personalități plurivalente – Mustapha Aouar, directorul Companiei „Théâtre de la Gare”, omul providențial, un fel de „marțian”, cum singur se definește acest romantic entuziast prin capul căruia trec toate proiectele. Regizor, actor, ...acar, cum e prezentat cu amuzament într-un *Parcurs eclectic al unui om al gării* (prezentare cvasioficială), Dl. Aouar este nu doar fondatorul instituției, dar și creatorul unui concept original de spectacol, incluzând aici toate tipurile de comunicare artistică pe care le inițiază Gare au Théâtre. Societar al SACD, M. Aouar a produs ca regizor, din 1986, cu compania sa „Compagnie de la gare” aproape 40 de spectacole, iar în acest loc teatral special pe care l-a moșit a dezvoltat un program impresionant de proiecte, multe dintre ele privind dramaturgia nouă pentru care a creat Editions de la Gare. A produs tot soiul de curiozități artistice dintre care două de dată recentă. Vi le prezentăm aici: *Bocal agité* (*Borcanul agitat*) și *Les petites Comédies de l'Eau* (*Micile comedii ale apei*).

În 2005, la cea de a 25-a ediție a acestui *Bocal agité*, Mustapha Aouar sugerează într-un fel metafora acestui titlu, invocând imaginea poetică a unui borcan (eventual aflat pe raftul bucătăriei proprii) pe care, agitându-l poți obține tot felul de valuri, turbioane, ...depuneri sau bolboci, un sediment sau o emergență, sunete varii etc. Totul e să-l